

pos dicere : *Accipe Spiritum Sanctum* ; aut per eam non imprimi characterem, vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse ; A. S. ». Idem definiverat *sess. VII, can. IX*, pro tribus sacramentis baptismatis, confirmationis et ordinis : « Si quis dixerit in tribus sacramentis, baptismo scilicet, confirmatione et ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt ; A. S. ».

12. Has dogmaticas veritates fusius demonstrare, evolvere ac vindicare ad theologos spectat : caeterum de his redibit sermo in *cap. VI*. Cum vero plures sint sacrae ordinationes, in *art. sequ.* videbimus utrum omnes, an quaedam et quaenam habeant rationem sacramenti, et characterem imprimant.

## Articulus II

### *Quotuplex sit sacra ordinatio.*

13. Tum Ecclesia Latina, tum Ecclesia Orientalis habet plures ordinationes et relativos ordines, alios aliis superiores ; quorum harmonica dispositio dicitur *sacra hierarchia ordinis*, a Graecis vocibus *ἱερα. sacer* et *ἀρχία. principatus*. Videamus quinam sit harum ordinationum numerus, quaenam origo, et quaenam ordinationes habeant rationem veri ac proprie dicti sacramenti.

14. In Ecclesia Latina juxta actualem disciplinam sunt sequentes gradus sacrae hierarchiae ordinis in linea descendentis (1) :

Episcopatus ;  
Presbyteratus ;  
Diaconatus ;  
Subdiaconatus ;  
Acolythatus ;  
Exorcistatus ;  
Lectoratus ;

(1) Pontificale Romanum, *De ordinibus conferendis* ; Conc. Trid., *sess. XXIII, cap. II*.

Ostiaratus ;

Prima tonsura.

Ritus singulorum graduum, idest ministrum, materiam et formam cum aliis caeremoniis non essentialibus, vide in *cap. V* ; effectus et nominatim potestatem quae hoc ritu traditur, vide in *cap. VI* ; et tunc habebis plenam uniuscujusque gradus notionem.

15. Non conveniunt eruditi num in anteaetis Ecclesiae saeculis aliae quoque fuerint in Occidente ordinationes et ordines in stricto sensu. Certe in monumentis antiquitatis plures personae recensentur quae ordinatis similes videntur, praesertim *psalmistae* seu *cantores*, quorum officium erat psalmos cum cantu in ecclesia recitare ; *fossores*, quorum officium erat operam impendere in sepeliendis fidelium corporibus ; *custodes martyrum*, ita dicti quod ipsis concederetur custodia ecclesiarum ubi sepulta erant martyrum corpora ; *notarii*, qui curam habebant instrumentorum et tabularum ecclesiae ; *apocrisiarii*, quorum id erat officii, ut, tamquam procuratores, omnes causas ecclesiasticas ad eos a quibus mandatum acceperant attinentes in aula imperatoris agerent ; *hermeneutae* seu *interpretes*, qui ex una in aliam linguam transferebant tam lectiones Scripturarum, quam conciones ab episcopis ad populum habitas ; *defensores pauperum aut ecclesiarum* ; *oeconomi* aliique (1). Jam vero magis arridet ea sententia quod omnes ii gradus, psalmistatu non excepto de quo videtur esse specialis difficultas, fuerint non ordines proprie dicti, sed mera officia (2), quorum alia mittebantur clericis, idest personis aliquo ordine insignitis, alia laicis qui ideo inscribebantur in canone ecclesiae, quin clerici idcirco evaderent, licet saepius clericorum privilegiis gauderent ; mittebantur, inquam, solo mandato, etiam absque episcopi ministerio, uti de psalmistatu patet ex *Statutis Ecclesiae antiquis (Alleg. V)*, nec erant via ad sacerdotium.

(1) Vide Ben. XIV, *De syn.*, VII, IX, n. 8, ubi documenta citat quae de singulis his personis mentionem habent.

(2) Hallier, *op. cit.*, p. II, sect. I, cap. I, art. I, § IV ; Bellarminus, *De clericis*, lib. I, cap. XI ; Ben. XIV, l. c.

16. In Ecclesia Orientali non una est apud omnes confessiones disciplina circa ordines; sed plerumque differentiae non sunt essentiales. Nos in hoc opere indicamus praesertim disciplinam Ecclesiae Graecae, prae oculis habentes classicum opus P. Goar, *Rituale Graecorum*, pag. 233 sequi. Igitur Graeci juxta praesentem disciplinam sequentes tantum numerant ordines:

Episcopatum;  
Presbyteratum;  
Diaconatum;  
Subdiaconatum;  
Lectoratum.

Caeremonia primae tonsurae est quidem in Ecclesia Graeca, sed lectoratui praemittitur, et ideo distinctim prima tonsura non enumeratur (1).

17. Desunt proinde in Graecorum hierarchia acolythatus, exorcistatus et ostiariatus. Sed ad acolythatum et ostiariatum quod attinet, notandum sedulo est horum ordinum ministeria apud Graecos adnexa esse ordini subdiaconatus, ut patet ex forma ordinationis subdiaconi, de qua in *cap. V.* Exorcistatum vero Graeci praetermittunt, quia « exorcista, inquit auctor Constitutionum Apostolicarum, *lib. VIII, cap. XXIV*, non ordinatur; hoc enim est spontanea concessio divinae erga homines benevolentiae et gratiae (donum curatio-num) (2) ». At vero id non impedit quominus Ecclesia possit aliquem ritu speciali deputare ad preces seu exorcismos recitandos quibus divina benevolentia et gratia imploratur super energumenum ad daemonem fugandum.

18. Cum vero illi tres gradus, saltem formaliter, desint in hodierna Graecorum hierarchia, quaeri potest num pri-

(1) Goar, *l. c.*; Papp-Szilagyi, *Enchiridion juris Ecclesiae Orientalis catholicae*, p. II, § 83; Ben. XIV, Const. *Etsi pastoralis*, septimo Kal. Junii 1742, § VII, n. 7. Armeni conveniunt cum Latinis in numero ordinum; nonnulli alii Orientales primam tonsuram praetermittunt. Antoine, *Theologia Moralis, editio amplificata a R. P. Philippo de Carboneano, De ordine, Appendix, § I.* Apud Maronitas cantor est primus ordo minor cui adnexa est caeremonia primae tonsurae, ut videre est in Synodo Montis Libani *an. 1736, p. II, cap. XIV, n. 2, 37, 48.*

(2) De Angelis, *I, XI, n. 1*; Papp-Szilagyi, *op. cit.*, p. 11, § 83.

mitiva Ecclesia Graeca illos habuerit. Goar, *l. c.*, pag. 237 sequi., putat responsonem affirmativam certam esse, citans Patres scriptoresque Graecos et concilia in Oriente celebrata quae modo unum, modo alium, modo plures horum gradum simul commemorant (1). At censet hos gradus habitos fuisse ut officia, non ut veros ordines; quae officia successu temporum disparuerunt sive ex negligentia, sive ob rationes allatas *n. praec.* Praeterea in antiqua Ecclesia Graeca alia etiam officia fuerunt analogae officiis Ecclesiae Latinae, et ita erant laborantes seu *copiatae* qui fossorum munera adimplebant, *parabolani* qui infirmos curabant, etc.; et etiam hodie adsunt *cantores*, et insuper *deputati* seu *ceroferrarii* qui nostris acolythis accedunt; sed tum cantores tum deputati sunt apud Graecos officia et non ordines juxta Goar, *l. c.*

19. Innocentius IV, apud Goar, *l. c.*, et apud Quaranta, *Summa Bullarii, v. Graecorum ritus*, voluit tres praetermissos ordinationes et ordines introducere apud Graecos Latinorum ditioni et suo legato subjectos: « Volumus et expresse praecipimus, quod episcopi Graeci septem ordines secundum morem Ecclesiae Romanae de caetero conferant, cum hucusque tres de minoribus neglexisse vel praetermississe dicantur ». Hodie hanc disciplinam apud omnes Graecos esse ab Ecclesia admissam, vide apud Ben. XIV, *l. c.*, n. 6; qui praecipit Graecos in ordinibus conferendis ritum proprium in euchologio descriptum servare debere; quod de aliis quoque orientalibus confessionibus intelligendum est (2).

20. Primus itaque gradus sacrae hierarchiae ordinis in utraque Ecclesia est episcopatus; circa quem nonnullae elegantes agitantur quaestiones.

In primis doctrina fidei est, contra presbyterianos et alios protestantes, episcopos esse superiores presbyteris. Id definiit Conc. Trid., *sess. XXIII, can. VII*: « Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere

(1) Consentiant Hallier, p. 11, *sect. I, cap. I, art. 1, § IV, n. 27*; Scheltratus, *Ad concilium Antiochenum, Diss. IV, cap. XVIII*, contra Morinum, *De sacris ordinat., Exerc. XVI, cap. I.*

(2) Antoine, *l. c.*, nota 4.

potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem, vel ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione irritos esse, aut eos qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati, nec missi sint, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros, A. S. ». Sane quamcumque demum doctrinam profitearis circa naturam episcopatus de qua n. 22 sequ., semper verum est episcopum esse *presbyterum et aliquid amplius*; idest praeter potestatem presbyteralem habere potestatem episcopalem proprie dictam, ac de regula generali Christum velle eum esse rectorem Ecclesiae (Act. XX, 28), recepta a R. P. missione seu institutione.

21. Admissa hac episcoporum superioritate, plerique scholastici putant episcopatum non esse ordinem proprie dictum, distinctum a presbyteratu, licet deinde non omnes eodem modo mentem suam positive explicent. Praecipuum argumentum desumitur ex Conc. Trid., *cit. cap. II, sess. XXIII*, ubi de ordinibus agens praetermittit episcopatum, et tantum enumerat *sacerdotium*, diaconatum etc.; praeterea rubrica capituli est: *De septem ordinibus*; atqui si episcopatus foret ordo distinctus a presbyteratu, rubrica deberet esse: *De octo ordinibus* (1). Sed salva tot ac tantorum theologorum auctoritate, haec doctrina, obscura, confusio idearum innixa, hodie ab omnibus est derelicta et derelinquenda prorsus est, ac firmiter tenendum episcopatum esse ordinem proprie dictum distinctum a presbyteratu (2),

(1) S. Thomas, in 4, *dist. 24, q. 2, art. 1, quaest. 2*; et *qu. 3, a. 2*; S. Bonaventura, in *eadem dist., q. 3*; Card. Capisucchi, *Controv. theol. selectae, Controv. XXVII, De episcopatu*, § 2, ubi refert *octoginta* auctores, quos ipse profitetur fere omnes vidisse, inter quos, praeter citatos, Scotum, Innocentium V, Estium etc.; Santi, I, XI, n. 2, *sequ.* qui fatetur contrariam sententiam esse communiorem; De Angelis, n. 1.

(2) Hanc doctrinam Bellarminus, *De ordine, cap. V*, appellat *certissimam*; Soto, *De ordine, sect. IV, certa fide admittendam*; adeo ut juxta Medina, *De sacr. hom. cont. lib. I, cap. XV, periculosum sit contrarium defendere*; Schmalz., I, XI, n. 4; Vasquez, *tom. VII, De sacram. ord., dist. 240, cap. 11*; Hurter, *tom. III, n. 698*; Perrone, *De ordine, cap. II, n. 78*; Phillips, *tom. I, § 36*; Pirhing, I, XI, n. 3; Navarrus, *Man. Prael., XII, n. 18*; Fagnanus, in *comm. cap. I, De ordinatis ab*

Sane cum episcopatus sit ritus quo confertur potestas sacras perficiendi functiones praesertim ad altaris ministerium, patet manifeste esse ordinationem et ordinem proprie dictum. Cumque tum ritus, tum potestas eodem collata toto coelo distet a ritu et potestate presbyteratus, patet manifeste episcopatus ordinationem et ordinem omnino distingui ab ordinatione et ordine presbyteratus. Neque ex Conc. Trid., *l. c.*, aliquid in contrarium deduci potest. Nam sciendum est, *sacerdotium* juxta Patrum loquendi modum, esse nomen genericum, quod sub se comprehendit duas species equidem inter se distinctas: episcopatum, qui a patribus appellari solet *sacerdotium primi ordinis*, et presbyteratum, qui dici consuevit *sacerdotium secundi ordinis* (1). Jam vero etiam Conc. Trid., *l. c.*, sumpsit vocem *sacerdotii* in hoc sensu generico; hinc in Synodo Montis Libani pro Maronitis, *an. 1736*, a Sede Apostolica in forma specifica probata, *cap. XIV, n. 2*, relato ad verbum Tridentino decreto, notatur expresse intra parenthesim nomine sacerdotum comprehendi episcopos et presbyteros. Quo posito, nullatenus sequitur ex Tridentini verbis episcopatum non esse ordinem proprie dictum a presbyteratu distinctum. Quoad rubricam capituli responsio peremptoria est inscriptionem capituli non esse Concilii, sed postmodum affixam fuisse (2): qui eam affixit, perlegit in capite *sacerdotium, diaconatum, etc.*, et ideo scripsit: *De septem ordinibus*.

22. Sed his positis, alia controversia est inter doctores catholicos, quae ipsam episcopatus naturam pressius attingit.

23. Nimirum communior est theologorum ac canonistarum sententia ordinationem episcopalem natura sua conferre tantum potestates episcopales proprie dictas, idest

*episcopo qui renuntiavit episcopatu*; Reiff., I, XI, n. 26, *sequ.*, *certa adeo ut oppositum tenere sit periculosum*; Ferraris, *Bibliotheca etc., v. Episcopatus, n. 5*.

(1) Hallier, *op. cit., p. II, sect. I, cap. I, n. 21*, ubi plura concilia, patres, et scriptores ecclesiasticos citat; Reiff., *l. c., n. 27*.

(2) Phillips, *op. cit., I, § 36*: « Ce titre, étranger à la rédaction primitive, est tout simplement une formule posthume des éditions postérieures du Concile de Trente »; Hurter, *l. c., n. 710*.

potestatem ordinandi, potestatem confirmandi, potestatem faciendi alias functiones ecclesiasticas jure canonico reservatas episcopo, potestatem pascendi, recepta a R. P. legitima missione, et non includere eminenter presbyteratum aliosque inferiores ordines, ita ut non sit nisi extensio et complementum presbyteratus. Hinc ordinatio episcopalis est valida, si subjectum habet presbyteratum, licet alios ordines non receperit; qui alii ordines continentur eminenter in presbyteratu, ac proinde hic presbyter ordinatus in episcopum omnes ordines habet vel formaliter vel eminenter, et ideo nil mirum si omnes dare valide potest. At ordinatio episcopalis est nulla si subjectum non habet presbyteratum, licet omnes alios ordines receperit, quia complementum seu extensio alicujus rei ne concipi quidem potest sine ipsa re. Argumenta quae patroni hujus sententiae afferunt, non sunt nisi diversae expositiones ejusdem sententiae (1).

24. Hunc episcopatus conceptum rejiciunt prorsus principes inter eruditos in antiquitatibus ecclesiasticis, utpote indignum dignitatis episcopalis, et contrarium ecclesiasticae traditioni; quibus alii non pauci adstipulantur (2). Juxta ipsos ordinatio episcopalis natura sua confert plenum sacerdotium, quod, praeter potestates episcopales proprie dictas, comprehendit etiam potestates hodie stricte presbyterales, licet per accidens subjectum presbyteratu insignitus non sit; ad eum modum quo juxta omnes diaconatus confert

(1) S. Thomas in 4, dist. 24, q. 3, art. 2; Hallier, p. II, sect. I, cap. I, art. II, § V; Giraldu, II, sect. 95; Schmalz., V, XXIX, n. 2; Pirhing, n. 3; Bellarminus, De ordine, cap. V; Vasquez, in 3 p. S. Thomae, tom. III, disp. 240, cap. IV et V; Catalanus, Comm. in Pontificale Romanum, tit. XIII, De consecratione electi in episcopum, § VII, n. 3; Santi, I, XI, n. 3.

(2) Thomassinus, p. I, lib. I, cap. I, n. 5: « Non facile in mentem venire poterat quidquam, quo magis obscuraretur et vilesceret, quam Christus esse sanxit inter Ecclesiae suae dignitates praecellentissimam ». Phillips, tom. I, § 36; Mabillonius, Comm. praev. in Ordines Romanos, § 42; P. Pagius, Vita Sabiniani, tom. I, pag. 202; Martene, De ant. eccl. rit., cap. VIII, art. III, n. 9 et 10; Riganti, Reg. XXIV Cancell. Apost., § 4, n. 12; Avanzini, Comm. in const. Apostolicae Sedis, n. 7, c); Bingham, Orig. Ecc., II, X, n. 5; Moretti, Storia di S. Maria in Trastevere, in Append.; Sandini in notis ad vitam S. Leonis M.

potestatem ministerialem in qua inferiores ordines eminenter continentur, etsi subjectum per accidens eosdem receperit. Hinc ad validitatem ordinationis episcopalis, non praerequitur in subjecto nec presbyteratus nec alii ordines inferiores; sicuti ad ordinationis presbyteralis validitatem non praerequitur in subjecto diaconatus aliique ordines inferiores; et ita de caeteris ordinationibus. Cum igitur ordinatio episcopalis, non supponens de necessitate sacramenti ullum ordinem, conferat plenam sacerdotalem potestatem, sequitur ordinem episcopalem non esse extensionem et complementum presbyteratus; sed potius esse totum, cujus presbyteratus est pars in illo contenta; sicuti ordo diaconalis seu ministerialis non est extensio et complementum ordinum inferiorum, sed est totum, cujus singuli illi ordines sunt pars in illo eminenter contenta.

Hanc suam doctrinam ipsi confirmant exemplo illorum qui ordinati fuerunt in episcopos cum plena ordinis potestate, praetermisso presbyteratu. Ita Apostoli fuerunt a Christo D. uno ictu constituti episcopi, presbyteri, diaconi (n. 31). Ita S. Paulus et Barnabas, Act. XIII, 3, fuerunt juxta meliorem sententiam ordinati episcopi (1), et non legitur antea fuisse ordinatos presbyteros. In genere Apostoli, ordinantes episcopos et diaconos, non videntur contulisse presbyteratum in sensu nostro medium inter episcopatum et diaconatum, quia in sacris litteris nulla mentio occurrit de his presbyteris, cum nomen *presbyterorum* (*seniorum*), de quo passim in S. Scriptura, indicet episcopos proprie dictos, constitutos nempe in primo gradu hierarchiae, sicuti nomen *episcoporum*; prouti patet ex *epist. ad Tit. I, 5*; *ex epist. I ad Tim., III*; *ex Act. XX, 17*, etc.; imo epistola ad Philippenses, I, 1, dirigitur *omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis cum EPISCOPIS ET DIACONIBUS*; et S. Clemens, apostolicae traditionis testis, ait in *epist. 1<sup>a</sup> ad Cor., 42*: « Apostoli per regiones verbum praedicantes constituerunt *episcopos et diaconos* ». Tandem plures RR PP., assumpti ad supremum pontificatum, dum erant diaconi, ordinati fue-

(1) Cornelius a Lapide in hunc locum, v. *Imponentesque eis manus*.

runt episcopi, quin ullatenus constet prius ordinatos fuisse presbyteros, uti e. g. Stephanus I, Paulus I, Adrianus I, Stephanus V, Valentinus II, Nicolaus I (1). Quam disciplinam tunc temporis fuisse receptam, clare etiam colligitur ex historia ordinationis antipapae Constantini qui, legitime electo Stephano IV, ejectus fuit. Liber Pontificalis, *l. c.*, n. 264-265, pag. 1150, narrat coactum Georgium episcopum Praenestinum Constantino clericatum imposuisse, qui ita clericus effectus Lateranense invasit patriarchium. « Alio vero die illucescente, secunda feria, subdiaconus atque diaconus ab eodem episcopo in oratorio S. Laurentii consecratus est ». Et paulo post, nulla de alia ordinatione facta mentione, pergit narrator: « Adveniente dominico die in basilica B. Petri properans pontifex ab eodem Georgio episcopo Praenestino, et aliis duobus episcopis Eustatio Albanensi et Citonato Portuensi consecratus est ». Neque dicatur omissam esse a narratore presbyteralis ordinationis mentionem; haec enim hypothesis parum consentanea est minutiori illi relationi omnium quae gesta sunt, praesertim cum rursus infra dicatur: « Georgius Praenestinus qui eum diaconum et pontificem consecravit »; sed praeterea obstat regula, iam saeculo IX certissime vicens, ut presbyteralis vel episcopalis ordinatio non fieret nisi diebus dominicis, quae proinde fieri non potuit infra duos dies dominicos.

25. Patroni primae communioris sententiae respondent haec exempla rem non evincere. Nam in primis equidem Christus D. unico actu Apostolos fecit episcopos, presbyteros et diaconos; sed id nil probat, quia Christus D., institutor sacramentorum, virtutem suam sacramentis non alligavit. Praeterea admissio quod *Act. XIII*, 3, S. Paulus et S. Barnabas fuerint ordinati in episcopos, si non legitur antea fuisse ordinatos presbyteros, hoc est argumentum mere negativum nil probans. Silentium vero S. Scripturae de presbyteris proprie dictis, distinctis nempe ab episcopis et a diaconis, ac verba relata S. Clementis facile explicantur, si dicamus

(1) Liber Pontificalis apud Migne, *P. L.*, tom. 128, n. 227, pag. 1083; n. 257, pag. 1135; n. 292, pag. 1166; n. 427, pag. 1255; n. 455, pag. 1278; n. 579, pag. 1358.

Apostolos, ita exposcente majori Ecclesiae nascentis utilitate, in episcopos consecravissem omnes vel plerosque presbyteros ejusdem ecclesiae (1); quo posito, nil mirum si passim in ecclesiis non habebantur nisi diaconi et episcopi, qui tamen prius presbyteratum receperant. Tandem etiam silentium Libri Pontificalis de ordinatione presbyterali illorum RR. PP. est debile argumentum negativum (2), praesertim cum Liber Pontificalis quam brevissime ac succincte acta Pontificum enarret. Antipapa vero Constantinus debuit ordinari presbyter eadem feria secunda qua ordinatus fuit subdiaconus et diaconus, licet jam receptum esset ut ordinatio presbyteralis, sicut et diaconalis, non daretur nisi diebus dominicis. Neque obstat si de ordinatione presbyterali narratio tacet; nam tunc temporis subdiaconus qui ad presbyteratum destinabatur, ordinabatur diaconus, et statim postea presbyter sine ulla temporis intercapedine. Cum igitur diaconatus et presbyteratus una simul conferrentur, auctor Libri Pontificalis, *l. c.*, mentionem facit tantum diaconatus, sicuti in vita Leonis III, Paschalis I, Gregorii IV, Sergii II, Leonis IV, Benedicti III, Adriani II, Stephani V meminit tantum presbyteratum.

26. Haec est breviter controversia circa episcopatus naturam libera inter catholicos (3), omissis aliis opinionibus minus receptis, quas vide apud Fagnanum in *comm. cap. 1, De ordinato ab episcopo qui renuntiavit episcopatu*, n. 8 sequi. Argumenta peremptoria pro una aliave sententia non sunt. Nos igitur putamus alteram sententiam esse vere pro-

(1) Perrone, *De sacram. ord.*, cap. III; Petavius, *Diss. ecl.*, lib. I, cap. I et II; Mamachus, *Orig. et ant. Christ.*, tom. IV, p. 337 sequi.; Chardon, *Histoire des sacrements*, part. III, chap. II.

(2) Ben. XIV epist. *In postremo*, 20 oct. 1756, n. 11, 12, 13, 14, qui tamen quaestionem funditus non examinat, sed potius intactas penitus relinquit quaestiones scholasticas satis involutas, praetermittitque accuratum examen praefati historici facti (n. 15).

(3) Ben. XIV, *l. c.*, n. 17: « Quum nemo prohibeat disceptare num episcopatus sit ordo a presbyteratu distinctus, an character in episcopali consecratione impressus differat, vel potius sit ampliatio quaedam characteris in collatione presbyteralis ordinis impressi, itidemque an vetustioribus temporibus a diaconatu factus sit transitus ad episcopatum, ordine presbyterali non antea suscepto ».

babilem tum intrinsece tum extrinsece propter tot tantorumque doctorum auctoritatem. In casu practico consulatur S. C. C. vel S. C. S. Officii. Certe praemittenda foret absolute ordinatio presbyteralis, de qua re in *cap. III* dum sermo erit de ordinationibus gradatim conferendis; et deinde consecratio episcopalis foret repetenda; sed ob alterius sententiae probabilitatem repetenda foret sub conditione. Majores essent difficultates, si hic episcopus confirmaverit, ordinaverit, etc.; quae pariter confirmationes et ordinationes essent repetendae sub conditione, si fieri posset.

27. Alios gradus sacrae hierarchiae ordinis infra episcopatum, usque ad primam tonsuram exclusive, esse veras ordinationes et ordines, nemo umquam denegavit.

28. Tandem quod attinet ad primam tonsuram in Ecclesia Latina, hodie recepta sententia est primam tonsuram non esse ordinem proprie dictum. Fagnanus in *comm. cap. 11, De aetate et qualitate et ordine praefic.*, n. 10 sequ. ait hanc esse insignem quaestionem, in qua discrepant theologi a canonistis; canonistas communiter sustinere et primam tonsuram esse ordinem, innixos nonnullis textibus, quos videsis apud eundem auctorem, *l. c.*; theologos vero putare primam tonsuram non esse verum ordinem, sed tantum dispositionem seu praeparationem ad ordines. Sed seposita canonistarum sententia, doctrina theologorum praevaluit, et hodie communis est inter theologos et canonistas. Probatur ex Conc. Trid. quod in relato *cap. II, sess. XXIII* et alibi, primam tonsuram non recenset inter ordinationes et ordines; et etiam in Pontificali Romano, quando agitur de prima tonsura praefigitur titulus: *De clerico faciendo*; non autem: *De clerico ordinando*. Revera si ordinatio est ritus, quo datur potestas sacras perficiendi functiones praesertim ad altaris ministerium, quae potestas est ordo (n. 2), cum per primam tonsuram nulla istiusmodi potestas conferatur, sequitur primam tonsuram dici non posse ordinationem et ordinem in stricto sensu. Erit igitur simplex ritus sacer ab Ecclesia institutus, quo quis ex laico fit clericus (1). Haec

(1) D'Annibale, *III*, § 149, not. 4; S. Thomas, in 4, *dist. 24, quaest. 3*,

autem vera sunt, si voces *ordinationis* et *ordinis* in stricto sensu sumamus; nam nonnumquam sensu lato ipsa prima tonsura dicitur *ordo* et *ordinatio*; et si materia de qua agitur, communis est tum ordinibus tum primae tonsurae, illae voces etiam primam tonsuram comprehendunt (1). Quando vero in *cit. cap. 11, De aetate* etc. traditur per primam tonsuram conferri *ordinem clericalem*, ordo sumitur pro gradu vel dignitate clericali, et idem significat ac per primam tonsuram quem ex laico fieri clericum (2).

Supra diximus (n. 16) in Ecclesia Graeca caeremoniam primae tonsurae adnexam esse primae ordinationi.

29. Ex huc usque disputatis apparet ordinationes et ordines, sacram hierarchiam ordinis in praesenti disciplina constituentes, sepositis vocum ambiguitatibus, in Ecclesia Latina esse octo praeter primam tonsuram; in Ecclesia Graeca esse quinque, sed alios duos esse implicitos in subdiaconatu, sicut prima tonsura est adnexa lectoratui.

Ordinatio episcopi proprio nomine appellatur *consecratio episcopalis*.

Episcopatus, presbyteratus et diaconatus appellantur *ordines hierarchici* veluti per antonomasiam, quia soli sunt institutionis divinae, ut infra videbimus, et soli ab initio sacram hierarchiam constituebant.

Presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus dicuntur in Ecclesia Latina *ordinationes in sacris, ordines sacri* in sensu strictiori (n. 9) tum propter eorum functiones quae proximiores sacrosancto Missae sacrificio sanctiores sunt, tum propter adnexam continentiae obligationem. Presbyteratus et diaconatus semper habiti sunt ut ordines sacri; subdiaconatus autem non semper dignitatem ordinis sacri obtinuit, licet obligationem coelibatus in Ecclesia Latina adnexam habuerit usque a primis saeculis. Sed tempore Innocentii III inter sacros ordines computabatur, ut hic pontifex expresse affirmat in *cap. 9, De aetate et qualitate*.... Hinc

*art. 1, quaestiunc. 2, ad 3<sup>m</sup>*; Santi, *I, XI, n. 1*; Pirhing, *n. 1*; Schmalz., *n. 3*; Reiff., *n. 10 sequ.* rem indecisam relinquit.

(1) Hallier, *op. cit.*, *proleg. IV*.

(2) Pirhing, *I, XI, n. 1*; Santi, *n. 1*.

quia statutum erat (1) ut nullus in episcopum nisi *in sacris ordinibus* religiose vivens inventus fuerit, eligeretur, Innocentius III, *l. c.*, respondet etiam subdiaconum posse deinceps in episcopum libere eligi, sicuti diaconum vel presbyterum, « cum hodie subdiaconatus inter sacros ordines computetur ». Igitur saltem ab aetate Innocentii III res certa est (2). Ob easdem rationes ii tres ordines in Ecclesia Latina appellantur *majores*, caeteri *minores*. In Ecclesia autem Graeca subdiaconatus ordinibus sacris seu majoribus non accensetur.

Tandem *ministri* in stricto sensu sunt diaconi tantum qui sacerdoti litanti ministrant; in sensu lato sunt diaconi aliique inferiores clerici.

30. Conc. Trid., *sess. XXIII, cap. II*, ita declarat curiam plures ordinationes et ordines fuerunt instituti: « Cum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius et majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiae ordinatissima dispositione plures et diversi essent ministrorum ordines qui sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi ut qui clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent ». Vide quoque S. Thomam, in *4, dist. 24, quaest. 2, art. 1, quaestiuunc. 2*, ubi ex relatione ad altaris ministerium explicat rationem, numerum et gradum ordinum.

31. 2º Modo de origine singulorum graduum sacrae hierarchiae ordinis disserentes, dicimus in primis certum esse primos tres gradus esse divinae institutionis, nempe episcopatum, presbyteratum et diaconatum. Id definivit Conc. Trid., *sess. XXIII, can. VI*: « Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris, A.

(1) Innocentius III statutum et verba quae refert, tribuit Urbano I, sed revera sunt Urbani II in concilio Beneventano an. 1099 (*n. 34*); pariter decreta quae postea refert sub nomine Urbani II, sunt primum Alexandri II, et alterum Urbani II in synodo Melphiensis an. 1089 (*can. 11 et 12, dist. 32 in Decreto*).

(2) Thomassinus, *De vet. et nov. Eccl. disc.*, p. I, lib. II, cap. XXXIII; Chardon, *Histoire des sacrements*, p. I, chap. I; Morinus, *De sacr. ord.*, p. III, exerc. 12; Santi, I, XI, n. 5.

S. ». *Hierarchia divina ordinatione instituta constans episcopis, presbyteris et ministris* indicat clare episcopatum, presbyteratum et ministerium (quod saltem erit diaconatus), esse divinae institutionis. Equidem sacrae litterae non indicant quandonam Christus D. has ordinationes, relativam potestatem conferentes, instituerit, quod et de pluribus aliis sacramentis verum est; forte eas instituit eo tempore quo a mortuis redivivus per quadraginta dies cum suis Apostolis commoratus est, loquens de regno Dei (1). In ultima coena Christus D. illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, absque ritu externo, ideoque absque proprie dicta ordinatione, fecit Apostolos sacerdotes quantum ad potestatem principalem, idest potestatem sacrificandi, uti definivit Conc. Trid., *sess. XXII, can. II*; imo et episcopos, cum ipsis fecerit potestatem presbyteros ordinandi eo ipso quod instituerit sacramentum altaris perpetuo duraturum in Ecclesia ab ipsis Apostolis primitus conficiendum. Potestatem vero secundariam ligandi et solvendi eisdem praecipue dedit post resurrectionem illis verbis apud Joan., XX, 23: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*, prouti idem Conc. Trid. docet, *sess. XIV, cap. I* (2).

32. Posita autem divina horum trium graduum institutione, non constat quaenam fuerit prima ordinatio episcopalis, vel prima ordinatio presbyteralis ab Apostolis facta, licet ex Actis Apostolorum et ex epistolis S. Pauli constet plures ab eisdem constitutos fuisse episcopos. Prima ordinatio diaconalis fuit ordinatio septem diaconorum, de qua *Act. VI, 1 sequ.* Septenarius numerus, ab ipsis Apostolis fortasse ut sacer electus, exinde magis sacer evasit, ita ut religiose diu servatus sit. Testis est *can. 15* concilii Neocaesariensis (a. 314) expresse prohibens ne in ulla civitate, quantacumque sit, plusquam septem forent diaconi. In ipsa Ecclesia Romana, licet medio saeculo tertio valde

(1) *Act.*, I.

(2) S. Thomas, in *4, dist. 24, quaest. 2, art. 3, ad 2um.*

dilatata, septem tantum erant diaconi (1), referente ipso Cornelio Papa in epistola ad Fabium Antiochenum, quod etiam pro suo tempore testatur Sozomenus (2). Tractu temporis in majoribus Ecclesiis facile accidit ut septem illi diaconi nimio ministerio onerarentur; hinc aliorum ordinum institutio, de qua mox; hinc etiam sequioribus saeculis (Romae saec. XI vel XII) diaconorum auctus numerus.

33. Quoad subdiaconatum et ordines minores, hodie communis sententia est eos non esse a Christo D. institutos. Sane eorum divina institutio ex una parte non probatur, et ex alia excluditur tum exemplo Ecclesiae Orientalis quae exorcistatum (sicuti nec acolythatum et ostiariatum explicite) in suis euchologiis numquam recensuit a duodecim saltem saeculis; tum ex eo quod aetate Apostolorum et primis duobus saeculis omnes ii gradus non videntur neque in Oriente neque in Occidente extitisse, de qua re infra. Si enim ii gradus fuissent a Christo D. revera instituti, Ecclesia eos omnes semper et formaliter habuisset. Neque dicas Christum D. illos instituisse, sed introducendos ab Ecclesia in sacram hierarchiam pro data opportunitate; nam verosimile non est hanc opportunitatem defuisse integris duobus primis saeculis in universa terra, et adhuc deesse in Oriente pro acolythatu, exorcistatu et ostiariatu. Igitur longe probabilius est, ne dicamus omnino certum, subdiaconatum et minores ordines non esse institutionis divinae, sed institutionis merae ecclesiasticae (3).

34. Hoc autem posito, horum graduum originem historicam indagare est operosum, assequi vero fere impossibile. In sacris litteris nulla eorum mentio occurrit. Urbanus II in Concilio Beneventano (an. 1091) *can. 1*, aperte docet in primitiva Ecclesia hos gradus non fuisse: « Nullus deinceps in

(1) Eusebius, *Hist. Ecc.*, lib. VI, cap. XLIII.

(2) *Hist. Ecc.*, lib. VII, cap. XIX.

(3) Perrone, *Tractatus de ordine*, cap. II; Morinus, *op. cit.*, *Exercit. XI*, cap. I, ubi fusissime; Hurter, *tom. III*, n. 709; Lehmkühl, *Theologia Moralis*, II, n. 581, 582; S. Alphonsus, VI, n. 739; Thomassinus, p. I, lib. II, cap. 40, putans esse divinae institutionis tantum quatenus in diaconatu continentur; Tarquini, *Jur. Ecc. Pub. Institutiones*, lib. II, cap. I; Phillips, *tom. I*, § 36; Goar, *l. c.*, pag. 247, n. 10.

episcopum eligatur nisi qui in sacris ordinibus religiose vivens inventus est. Sacros autem ordines dicimus diaconatum et presbyteratum. *Hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse: super his solum praeceptum habemus Apostoli*, etc. ». Idem affirmat Gratianus initio *dist. 21*: « Levitas ab Apostolis ordinatos legimus... Subdiaconos et acolythos, procedente tempore, Ecclesia sibi constituit ». Idem repetit Magister sententiarum, *lib. 4, dist. 24*, et S. Thomas, in *cap. 3, epist. I ad Timoth.*, *lect. 2*. His omnibus praeiverat Amalarius, *De divinis officiiis*, lib. II, cap. 6, citans etiam S. Ambrosium in tractatu super epistolam ad Timotheum (1). Primum documentum, quod hos gradus, simul saltem, recenset, est epistola Cornelii Papae (a. 255) ad Fabium Antiochenum, ubi Romanum clerum enumerans haec habet: « Ille ergo evangelii vindex (Novatianus, quem ita per ironiam appellat) ignorabat unum episcopum esse oportere in Ecclesia catholica? in qua non eum latebat (quomodo enim latere potest?) presbyteros esse quadraginta sex, diaconos septem, subdiaconos septem, acolythos duos et quadraginta, exorcistas autem et lectores cum ostiariis quadraginta duos ». Etiam S. Cyprianus in suis epistolis omnes istos gradus commemorat, excepto ostiariatu, de quo omnium infimo loquendi occasionem forte non habuit. *Statuta Ecclesiae antiqua*, quae disciplinam tradunt Ecclesiae Arelatensis tempore S. Caesarii (2), describunt (*Alleg. V*) ritus conferendi singulos hos ordines.

Equidem Conc. Trid., *sess. XXIII cap. II*, docet ab initio Ecclesiae hos gradus fuisse receptos: « Ab ipso Ecclesiae initio sequentium ordinum (a diaconatu) nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet, acolythi, exorcistae, lectoris et ostiarii in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu. Nam subdiaconatus ad majores ordines a Patribus et a sacris conci-

(1) Ben. XIV, *De syn.*, VIII, IX, n. 10.

(2) Cf. Maassen, *Geschichte der Quellen*, etc., p. 382; Malnory, *Les statuta Ecclesiae antiqua. Congrès scientifique international des catholiques*, de 1888, T. II, p. 428.



liis refertur, in quibus et de aliis inferioribus saepissime legimus ». Sed illud *Ecclesiae initium* intelligi latiori sensu debet de primis Ecclesiae saeculis, inter quae tertium comprehenditur. Imo Conc. Trid., eadem *sess. XXIII, cap. XVII, de ref.*, ait: « Ut sanctorum ordinum a diaconatu ad ostiariatum *functiones ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptae, et pluribus in locis aliquandiu intermissae*, in usum juxta sacros canones revocentur... ». Haec verissima sunt *de horum ordinum functionibus*, quae ab initio a diaconis exercebantur, quaeque nonnisi subsequentibus saeculis speciali ritu aliis commissae fuere.

35. Ecclesia autem in hac institutione sic processit (1). Inferiores ordinis diaconalis functiones aliis committere voluit, tum quia diaconi tot tantisque muneribus quae in *cap. VI* describimus, aucto praesertim fidelium numero, sufficere non poterant, tum etiam ut clero adscripti, dein etiam clericali tonsura insigniti, per minores ordines probati ad majores ascenderent. Jus divinum in primis tribus gradibus imitata, statuit ut potestas has functiones perficiendi daretur ritibus externis, iis similibus, quibus majores ordines conferebantur; minister ordinarius foret episcopus cum debita intentione (salvo jure R. P. aliis privilegium concedendi); episcopus, servato ritu, semper valide hanc potestatem conferret, quae semel valide collata numquam amitteretur. Apud Graecos juxta actuale disciplinam functiones ostiarii et acolythi commissas voluit subdiacono; e contrario apud Latinos omnes has functiones, et functiones exorcistae distinctis personis concedidit cum tribus ordinationibus et ordinibus. Demum subdiaconatui adnexam voluit, temporis decursu, obligationem coelibatus et breviarii.

36. Tandem primam tonsuram ab Ecclesia fuisse introductam nemo hodie dubitat. Ut ejus originem historicam breviter investigemus, in primis animadvertimus juxta modum loquendi sacrorum canonum distinguere *tonsuram* et

(1) Phillips, *tom. I*, § 34; Tarquini, *l. c.*; Chardon, *Histoire des sacrements*, p. I, cap. III.

*coronam* clericorum; *tonsura* est brevis capillorum per totum caput, *corona* est abrasio capillorum in vertice capitis ad modum coronae, quam nos tonsuram appellamus.

37. Jam vero ad tonsuram quod attinet, tempore persecutionum certe inter clericos et laicos, inter christianos et ethnicos nulla erat distinctio in capillis, vestitu et toto habitu exteriori. At viri lascivi inter paganos solebant longam comam et nutritam deferre, quod luxuriam sapiebat et vanitatem; et ideo S. Paulus in *I<sup>a</sup> ad Cor.*, IX, 14, id prohibet christianis: *Vir si comam nutrierit, ignominia est illi*. Hinc mirum non est quod Ecclesia usque a primis temporibus tonsuram capillorum praeceperit clericis, et quando quis primo ordine initiabatur, tunc prius capilli eidem tondebantur. Igitur caeremonia tonsurae seu tonsionis capillorum quae indicat adscriptionem statui clericali, erat adnexa, sicut hodie in Ecclesia orientali, primae ordinationi, quae non semper erat ordinatio ostiarii, sicuti hodie apud Graecos adnexa est ordinationi lectoris; et ideo clerici cum sola tonsura incogniti erant. Circa finem saeculi VII caeremonia primae tonsurae in Ecclesia Latina separari coepit ab ordinatione (1). Cum enim pii parentes altari infantes offerrent, oblato infantes, quia ordinari non poterant, tondebantur vel ab episcopo, vel ab alio seu clerico seu etiam laico, et habitu clericali induebantur ut ita magis magisque significaretur eorum consecratio Deo, ac parentes ne cogitarent quidem de ipsis a servitio ecclesiae retrahendis. Deinde haec initiatio clericalis, separata ab ordinatione per caeremoniam primae tonsurae et assumptionem habitus clericalis, etiam ad adultos extensa fuit, sed item perfici poterat etiam ab aliis praeter episcopum tum clericis tum laicis; imo ipse candidatus poterat suis manibus seipsum tondere (2). Tandem Ecclesia hanc initiationem probavit lege generali, et episcopo reservavit.

(1) Phillips, *tom. I*, § 34; Morinus, *De sanctis ord.*, p. III, exerc. XIV, cap. III; Chardon, *Histoire des sacrements*, p. I, chap. III; sed Mabillonius, *Praefat. in saec. III*, hanc consuetudinem antiquiorem esse putat.

(2) Phillips, *l. c.*, Mabillonius, *Acta ord. S. Ben.*, tom. III, praef. n. 1; Devoti, *Jus. can. un.*, II, p. 133; Chardon, *l. c.*